

Історія рідного краю ТОМАКІВЩИНА

**Виконавець: викладач історії
ПОЛЯКОВ ВАЛЕНТИН ПАВЛОВИЧ**

Томаківський район організовано у 1923 році, розташований у південно - східній частині Дніпропетровської області. З півдня омивається водами Каховського водоймища, зі сходу межує із Запорізькою областю, з півночі з Солонянським районом, із заходу з Нікопольським районом.

Місцевість – степова рівнина, поверхня якої знижується на південь. Найвища точка місцевості 157 м. над рівнем моря (північ району), а біля самого Дніпра висота не перевищує 20 метрів.

Поверхня розчленована системою річкових долин і балок. Найбільша долина району (30 км.) – долина річки Томаківка. Великою в районі річкою, є річка Томаківка, яка бере початок за межами району – в балці Терновата (Широке) Запорізької області. Впадає вона в річку Ревун. Довжина річки Томаківки близько 40 км., ширина у верхній частині 2-3 м., у нижній – 10 м. Другою за довжиною річкою (14 км.) - є Грушівка, яка впадає в Дніпро. В районі багато ставків.

Ґрунти в районі переважно чорноземи. Кількість корисних копалин на території району значна. На першому місці марганцева руда (Грушевський та Хасанський кар'єри, відкриті кар'єри та шахти в районі сіл Глухе, Шевченківське, Новий хутір). Багато вугілля зустрічається в Грушевському марганцевому кар'єрі (прошарок кілька см). Більша потужність на Хасанському родовищі (1,8 м., глибина 68,7 м.) Гіпсові глини залягають на території Косівки до Доброї Надії і в районі селища Томаківка.

Запасів каоліну (біла глина) в районі не визначена. Видобувається місцевим населенням в районі сіл Кисличувата та Петрівка. Вапняки знаходяться в районі Басанки, Доброї Надії, по балці Грушівка.

Граніти складають основу району. У відкритій формі їх можна зустріти по р.Томаківка і в балці села Топила. Піски займають великий простір.

Цеглово–черепичні глини широко розповсюджені в районі, фарфорова глина залягає по р.Томаківка біля Настасівки.

Томаківщина являє собою південно–різнотравний степ, на якому ростуть ковила, типчак, пирій, конюшина альпійська, люцерна серповидна, земляні горішки, горицвіт весняний, гвоздика, васильки, подорожник та інші. Із кущових: дереза, шипшина.

Із звірів водяться зайці, лисиці, тхори, вовки, дикі кабани, пацюки, кроти, тушканчики, куниці, ящірки та інші. В очеретах і кущових заростях – водяні шури, дикі гуси, вужі водяні, черепахи, жаби, сови болотяні, куріпки, дрофи, шпаки, ластівки, горобці. (див. додаток 1)

Томаківська земля, як і вся земля України, протягом віків зазнавала переселення багатьох племен і народів.

На території району перші сліди людини відмічено в Ільїнці, Добрій Надії, поселення епохи бронзи (близько 3 тисячі років тому) тут жили скотарські племена ямної, катакомбної та зрубної культури, названі так за обрядом поховання. Крім скотарства, вони займалися землеробством. Були приручені всі види домашніх тварин.

В курганах для поховання зустрічаються бронзові ножі, глиняний посуд, прикраси. У Вищетарасівці знайдено бронзово–ливарні майстерні початку I тисячоліття до н.е.

Перший народ, назва якого дійшла до наших часів – це кіммерійці, які жили тут 2000 років тому. Вони відіграли головну роль у розпорядженні заліза в Європі. 2500 років тому на території району з'явилися нові завойовники – Скіфські племена. Скіфські поселення були в Томаківці, Ільїнці, Чумаках.

Уявлення скіфів про життя на землі і в потойбічному світі, звичаї відтворені в чудових ювелірних виробках, виготовлених на замовлення

скіфської знаті. Золоті знахідки в кургані Гостра могила, нашого району, підтверджують це.

Курган Гостра могила висотою близько 6 м. та в діаметрі 60 м., у 1861 році був розкопаний та досліджений. Вся поверхня могили була обсіпана камінням, на глибині метра знайдено поховання, в якому, крім кісток людини, були кістки тварин. Друге поховання було на глибині 160 см. На глибині 3 м. від поверхні, середина кургана була завалена камінням. Тут було знайдено гробницю і навколо неї ще 4 гробниці, в яких лежали кістки людей. Це було звичайне скіфське кладовище. Подальше дослідження кургану було припинене через незначимість наукових результатів.

Між тим у 1862 році селянин з Томаківки Прокіп Білий копаючи не розкопану частину кургану знайшов скарб: золотий нашійний обруч, золоту серцеподібну бляшку, золоту узорчасту піхву кинджала, прикрашену блакитною емаллю, 2 золоті узорчасті пластинки, золоті чашу з отвором у дні та 200 бронзових стріл.

Розкопана Гостра могила свідчить, що на томаківській землі понад 2500 років тому жили скіфи. По всьому Томаківському району розкидано майже 400 курганів.

З V століття до XI століття нашої ери на території району з'явилося осіле землеробство черняхівської культури, яке входить до складу антського об'єднання ранніх слов'ян. Поселення черняхівської культури відмічено в Ільїнці, Вищитарасівці.

В X ст.. нашої ери нахлинули із сходу кочові племена печенігів, а в XI – XIII ст. - половці.

Половці на курганах ставили кам'яні статуї на честь своїх предків. В районі Вищитарасівки в 1740 році половецькі статуї XII ст.

Наш район – це козацький край. Певний час вважали, що Томаківка почала заселятись в 1740 році, та науковці ДДУ Ю. Мисик та Т. Швидко встановили, що найбільш рання згадка про Томаківку відноситься до 1552 року, хоч поселення це існувало на багато раніше. Тож датою заснування Томаківки слід вважати 1552 рік, а першими поселенцями запорізьких козаків, які не лише захищали українські та російські землі від турецько–татарських та польських

загарбників, але й освоювали землі, поклали початок багатьом населеним пунктам нашого краю. (див.додаток 2)

Звідки пішла назва Томаківка?

Про це існує немало легенд:

«Томаківка ... Де теперечки оце Томаківка, колись дуже давно була, кажуть старі люди, запорізька слобідка. Заїхала якимось сюди цариця Катерина. Схотілося їй вийти з карети та відпочити біля річки під вербами.

Ну, вже як відпочила цариця, тоді пішла на село, на садки та городи подивитись. А воно саме маківки цвіли. Побачила Катерина ті чудові квіти та й питає в свого почту:

- Що це так гарно цвіте?

Князі та генерали зирк, зирк один на одного – і мовчать, бо вони зроду таких квітів не бачили. Коли з куреня показався дід–запорожець. Цариця до нього.

- Діду, що це за квітка? – і показує на мак біля тину.

- То маківка, - відповів старий.

- Томаківка , - не зовсім уторопавши, засміялась Катерина й додала: - Ну, хай же й слобода ця віднині зветься Томаківкою.

Сказала так й подалась із своїми слугами далі мандрувати.»

Навчаючись у 7 класі Томаківської СШ Леонід Ткачук написав вірш «Легенда про Томаківку»

Раз їхали козаки з Січі на війну.
На війну жорстоку. На війну стволину.
Довго бились з ворогами козаки –
Аж кривавими в них стали сорочки.

Не злякались ворога – і перемогли,
Вигнали навіки з рідної землі.
Їхали додому – сорочки в крові,
Лягли відпочити в зеленій траві.

Повертались з Криму хлопці – чумаки

Та й бачили криваві сорочки.

«Так то маківка!» - один крикнув чоловік

Місце це Томаківкою нарекли навік.

Років з того часу немало пройшло,

І стоїть на місці тім чудове село,

Як прозвалось чумаками в перший у наш час.

На острові Томаківка перший козацький кіш було засновано в 1570 році.
На ньому можна було розмістити 20 тисяч козаків з кіньми.

Томаківка – стародавнє запорізьке займище.

Масове заселення слободи на постійне проживання розпочалося в 1740 року до кінця 1791 року разом з Верхньою і Нижньою Хортицею складала один нероздільний приход.

В кінці XVIII століття в селі проживало 843 чоловіків та 502 жінки, які володіли 25600 десятинами землі.

Томаківчани спочатку не платили подушних податків, вони були зобов'язані виставляти по одному воїну від кожної земельної ділянки розміром 26 – 30 десятин та вносити поземельний збір. А на початок XIX ст. почали платити подушне, оброчний податок.

Поселенці були вільними людьми, але царський уряд в будь-який момент міг позбавити їх землі, збільшити повинності, примусово переселили. В 1808 році було переселено на хутори 305 жителів.

Ріст населення Томаківки характеризується такими даними:

1777 р. – 93 чол., 1859 р. – 6214 чол., 1898. – 10643 чол.

Мешканці села, крім хліборобства та тваринництва, займалися рибальством, чумацьким та кустарними промислами. В 1898р. в Томаківці працювало 63 промислових та 28 торгових підприємства. Серед них цегельні, черепичні,

гончарні заводи Фокіна, Шаповала, Сотникова, торговельні – Смолякова, Маєрсона, Пюсіна. Робочий день на підприємствах тривав 12-14 годин. Підприємці платили робітникам мізерну зарплату. Жінки пряли льон та вовну, ткали полотно та сукна, головним чином на продаж. Щорічно в Томаківці проводилося 5 ярмарків, де торгували в основному хлібом, продавали худобу. В 1849 році на ярмарках було товару на суму 80200 карбованців.

З розвитком капіталізму посилилася соціальна диференціація селян. В 1882 році з 1231 дворів в 377 була відсутня робоча худоба, в 407 – корови, а 221 не мали зовсім ніякої худоби. Селяни змушені були йти в найми до поміщиків Трипільського, Погожої, Гаркушевського, Вальмана, Фрея, Стрюкова.

В кінці XIX століття в сільській общині, яка нараховувала 1618 господарств, проживало 10643 чол., було 18787 десятин землі. Урожаї були низькими.

До революційного перевороту Томаківка була центром волосної управи, в яку входили села: Томаківка, Китайгородка, Катющино, Семенівна, Петрівка, Сергіївка. У волосному центрі були поштово–телеграфне агентство, агрономічний пункт, ветеринарний пункт, пункт племінної худоби, страхове агентство, нотаріальна контора, агентство по продажу швейних машинок «Вінгерс», два лісних склади, аптека, лікарня, кредитне сільськогосподарське товариство, база по оптовому продажу газу, нафти, різних масел, цегельний та черепичний заводи, три парові вальцеві млини, дві олійниці, до 15 млинів - вітряків, хлібопекарня до 15 різних крамниць (Ріжкова, Скрипаля, Позднякова), 5 крамниць по продажу горілки, декілька пивних, ресторан, заїжджий двір, ямщицька станція, мировий суд, кінотеатр (приміщення із залом до 300 місць) та бібліотека з фондом декілька тисяч книжок.

В 1905 році в Томаківці та інших селах проходили селянські сходки. На сходці в Томаківці та інших селах проходили селянські сходи. На сходці в Томаківці був створений селянський комітет, який вимагав передачі селянам поміщицькі землі, заміну влади виборними органами, відмовляв селян давати урядові новобранців, вів широку агітацію серед жителів села.

Революційно настроєні жителі сіл чинили опір представникам влади, рішуче виступали проти розміщення в Томаківці козацької півсотні. В кінці грудня повітовий справник доповів губернатору про те, що посланий ним у Томаківку

стражник повернувся, бо проїхати туди неможливо, оскільки томаківські селяни б'ють поліцію.

В січні 1906 року в Томаківку прибув каральний загін. Солдати і козаки зігнали селян у церковний двір і, закривши ворота, вчинили над ними жорстоку розправу, били шомполами та нагайками. Керівників селянського комітету заарештували та відправили в Катеринославську в'язницю.

Звістка про Жовтневий революційний переворот до Томаківщини дійшла швидко. 8 січня 1918 року в селі Томаківка була створена Рада селянських депутатів у складі 20 чоловік. Головою Ради був обраний П.І. Волчанський, керуючись рішенням селянського з'їзду Катеринославської губернії, який відбувався 28-30 січня 1918 року, Рада приступила до розподілу поміщицьких земель між трудящим селянством.

28 квітня 1918 року Томаківку захопили австро-німецькі війська, які встановили режим кривавого терору. Рада була розігнана. Інтервенти палили домівки сільських активістів, реквізували у населення зерно, худобу.

В селі Китайгородка було заарештовано та розстріляно першого голову сільської Ради А.С.Опалатенка. Перед смертю йому вдалося передати рідним листа в якому він написав: “Батьки і брати! Я помираю з глибокою вірою в те, що правда переможе. Я віддаю все, що маю за ваше щастя. Не судіть мене легкодумно! Я бажав добра всім і зараз спокійно дивлюся у вічі смерті. Зараз мене страшить одне: це думка, що ви з невідомості будете клясти справу, що я за неї помираю. Коли виростуть діти, розкажіть їм про мене. Може, в майбутньому кому – не будь з них доведеться помирати за Правду та Волю, то нехай знають, що така смерть не страшна. Прощайте!”

23 червня 1918 року Андрій.”

Після вигнання австро-німецьких окупантів в листопаді 1918 року владу захопили петлюрівці. В період громадянської війни в боях загинуло 27 китайгородців. На честь них було названо перші утворені колгоспи, один був названий іменем “Двадцяти семи”, інший “Червоний партизан.” Імена героїв – партизанів викарбовано на меморіальній дошці в селі Китайгородка.

За селом Кисличувата стоїть пам'ятник воїнам, які полягли на Томаківській землі під час громадянської війни. Тут віджувалися запеклі бої кіннотників.

Майже в кожному селі Томаківщини стоять пам'ятники присвячені воїнам, які загинули в ті буремні роки. З великими труднощами велася робота в селах по відбудові господарства. Тяжкі наслідки залишили на селі засуха та неврожай 1921 року. Відбудовувати господарство, налагоджувати культурно – освітню роботу на селі заважали бойові сутички.

У серпні 1920 року у Томаківці був створений комітет незаміжніх селян, головою якого став В.Е.Куча. У травні 1921 року комітет нарахував 327 чоловік. Такі комітети були створені у всіх волостях. Комнезами разом з радами приділяли особливу увагу зміцненню бідняцьких господарств. По ініціативі комсомольців в Томаківці було створено селянський центральний клуб ім. Карла Маркса, працювали драматична, художня, музична та хорова секції.

Комсомольці організували виступи художньої самодіяльності, одержані за концерти гроші в сумі 3200 крб. внесли на будівництво.

Під кінець відбудовчого періоду в районному центрі нараховувались 2531 господарства, проживало 12476 чоловік. Повністю оброблялося 27690 десятин землі. В ці роки відбулися істотні зміни, в класовому складі населення. В 1920 році кожне із 1802 господарств Томаківки мало до 5 десятин землі. Влітку 1920р. в селі нараховувалось 973 бідняцьких та 1359 середняцьких господарств. (див. додаток 3)

За чотири роки число бідняцьких господарств скоротилося, а середняцьких виросло в два рази.

Навесні 1923р. бідняки села організували першу сільськогосподарську трудову артіль «Хлібороб», яка об'єднувала 11 індивідуальних господарств. Артіль мала 127 десятин землі, 6 коней, 8 корів, 1 плуг, 2 борони, 4 брички. Першим головою артілі був Біленко Семен Гнатович. (див. додаток 3)

В цей час у селі були створені споживча та сільськогосподарська кредитні кооперації, які відіграли вирішальну роль у піднесенні господарства селян.

По всіх селах району були організовані артіль. Селяни були переконані в необхідності переходу до колективного господарювання. Масова організація колгоспів розпочалася в основному в 30-х роках. В цей час в колгоспи вступило майже 90 відсотків селянських господарств.

В 1930 році була організована Мирівська МТС, в 1934 – Вищетарасівська та Чумаківська МТС. За результатами господарської діяльності за 1938 рік Томаківський колгосп «Ланковий» одержав право бути учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки. В 1938 році це господарство і його свиноферма були занесені до Почесної Книги виставки.

Колгоспи району регулярно виконували державні планові завдання. До 1940 року Томаківка була повністю радіофікована і частково електрифікована. В Томаківці працювали три магазину, пошта, лікарня, медична амбулаторія і аптека. В райцентрі працював кінотеатр, будинок культури.

В районі працювало 66 шкіл, в яких навчалося 9209 дітей, 55 клубів, один піонерський клуб та 44 червоні кутки, 140 бібліотек з книжними фондом 50 тисяч примірників. В 1933 році в Томаківці відкрилася середня школа, в якій 60 учителів навчали 1510 дітей.

1941 рік населення району зустріло з великими оптимізмом.

Зміцнювалися колективні та особисті господарства селян. Перед війною в колгоспах було 7900 коней, майже 13 тисяч голів великої рогатої худоби, більш як 18 тисяч голів свиней, 40 тисяч голів птиць. В сільськогосподарське виробництво все ширше впроваджувалася техніка. В 1940р. колгоспи району обслуговували механізатори, в розпорядженні яких знаходилось 200 тракторів, 118 комбайнів, 135 вантажних автомашин.

Усе це створило великі можливості для поліпшення добробуту, задоволення побутових та культурних потреб людей. Вони забезпечувалися висококваліфікованою медичною допомогою, підвищувався їх освітній та культурний рівень.

Але мирну працю району порушила війна, яка не тільки мобілізувала більшість чоловіків, а й швидко прийшла безпосередньо в села. Менш ніж через два місяці після її початку район був окупований фашистськими загарбниками. Почалися масові пограбування, розстріли, знущання. Було

зруйновано 27 шкіл, понад тисячу житлових будинків, районну лікарню, пошту, ряд промислових підприємств, господарських споруд. Забрано 1218 коней, майже 14 тисяч голів великої рогатої худоби та ін.

Та найбільше лихо, яке принесла війна - величезні людські жертви. Під час окупації фашисти розстріляли 483 мирних жителів, в тому числі 126 сиріт Михайлівського дитячого будинку та 56 пацієнтів Володимирівського будинку інвалідів. 4319 юнаків та дівчат силоміць вивезено на рабську працю до Німеччини, звідки багато не повернулися.

Зрошена кров'ю томаківська земля. Кров'ю замучених мирних громадян і кров'ю близько чотирьох тисяч воїнів – визволителів. Сотні земляків відзначені нагородами за мужність і відвагу на фронтах Вітчизняної війни. Десятеро жителів Томаківщини стали Героями Радянського Союзу. (див. додаток 4)

Троє з них загинули на війні. Це Степан Костянтинович Ляпота, Дмитро Юхимович Лазука, Іван Іванович Філін.

У складних умовах, при гострій нестачі робочих рук та техніки відновлювались у районі господарства. Але люди працювали великим піднесенням і прагнули з перших днів після визволення внести свій трудовий вклад у справу перемоги над фашизмом. Населення району свято шанує пам'ять загиблих. (див. додаток 4)

Завжди на честь знаменитих дат, а нерідко й у будні покладаються квіти до 31 братської могили, де поховані воїни різних національностей, різних місць, які полягли на томаківській землі в боях за визволення району.

В роки післявоєнного відродження людям довелося долати неймовірні труднощі, крок за кроком відбудовуючи порушене житло, виробничі об'єкти, розорюючи зарослі бур'янами землю, відтворюючи тваринництво, налагоджуючи управління суспільним життям та господарською діяльністю.

Матеріальні бази господарств, що відродились після війни, були слабшими, ніж у перші роки їх створення. Досить відчутною була нестача робочих рук. З війни не повернулося понад 3500 жителів району. Багато людей брали участь у відбудові Дніпрогесу, шахт м. Марганця, значна частина молоді пішла на навчання у ремісничі та фабрично–заводські училища. В районі до

29-ї річниці Жовтня було відновлено 21 сільраду, 88 колгоспів, 3 МТС, 66 шкіл, 27 клубів, 7 хат – читалень, кінотеатр.

За роки четвертої п'ятирічки та на початку 50-х років народне господарство району і сільськогосподарська галузь були відбудовані. Господарство впевнено піднімалося з року в рік вгору. Якщо у 1957 році на тваринницьких фермах було тільки 1805 голів великої рогатої худоби, то на кінець 1964 року – вже 2845 голів. Якщо у 1958 році новосілля справляли тільки 12 колгоспів, то в 1984 році в просторі будинки з усіма зручностями переселилися 33 сім'ї.

Район виконував завдання по продажу хліба державі, соняшнику, виконав план продажу овочів та фруктів.

У 1923 році рішенням уряду був створений Томаківський район.

З 1950 року Томаківка – селище міського типу.

У 1962 році Томаківський район приєднано до Нікопольського, а в 1965 році знову відокремлено в самостійний район.

Значне місце в економіці району займає сільське господарство. Сільгоспідприємства спеціалізуються на виробництві зерна, м'яса, молока, яєць, вирощуванні технічних та овочевих культур.

Сільгоспугіддя становлять 94,7 тис. га, з них орної землі – 84,2 тис. га, під пасовищами – 9,2 тис. га, багаторічних по садженнями – 1,1 тис. га. Зрошуваних земель а районі 12,2 тис. га. У структурі посівних площ пріоритетне місце належить озимій пшениці – 44%.

Тут працюють 34 агро формування та 110 фермерських господарств, підприємство та організації агро промисловості комплексу ВАТ «Райагрохім», ТОВ «Енергомонтаж», сортонасінневе підприємство, підприємство ветеринарної медицини.

«Земля тут плеще хвилями пшениці...
Тут б'ють поклони соняхи землі,
Цілющою водою ще наповнені криниці,
Тут пахнуть хлібом руку трударів.»

Саме так охарактеризував Томаківщину Г. І. Зімненко в своєму вірші «Томаківка моя».

Колгоспи в селах замінили приватні агрофірми та фермерські господарства. На початок такої перебудови був великий спад у господарствах, скорочувалися поголів'я худоби, виробництва зерна, земля переходила від одного власника до іншого. Але уже у 2000 році показники сільськогосподарського виробництва стабілізувалися.

Реформування земельних відносин дало змогу трудівникам району в 2001 році зібрати хороший урожай ранніх зернових і зернобобових культур. Так, валовий збір зерна в районі склав 110,4 тис. тон при врожайності 35, 8 ц. з гектара, що більше ніж у 2 рази проти 2000 року, а урожайність озимої пшениці досягла 42,5 ц. з гектара (з площі 10,3 тисячі гектарів).

Найвищих показників досягли: ТОВ «Марганецька птахофабрика» (директор Ю.О.Петраєш), ТОВ «Лан» (директор М.М. Путьра), АФ «Перше травня» (виконавчий директор Б.Ю.Леперда), АФ «Борисфен» та інші. Майже в усіх господарствах діють свої млини, хлібозаводи, фірмові магазини. Так відкривши у 2002 році свій хлібозавод, фермерське господарство «А.В. Скорук» забезпечило населення Томаківки дешевим хлібом та булочними виробами.

У районі працюють такі промислові підприємства, як ВАТ «Томаківський маслозавод», ВАТ «Томаківський завод керамзитового гравію»,

ВАТ «Агротехсервіс», ВАТ «Вищетарасівська агропромтехніка», спецколгосп «Прогрес», комбикормовий та цегельний заводи, хлібозавод. Провідним промисловим підприємством є ВАТ «Томаківський маслозавод», питома вага якого у загальному обсязі промислової продукції становить 65,5%.

За останні 10 років в нашому районі побудовано три середніх школи : Вищетарасівська, Томаківська, Зорянська, навчальний корпус ПТНЗ, адміністративна споруда районного відділу УМВС, дослідно-експериментальний цегельний завод, виробнича база та адміністративне приміщення РЕМУ, 629 житлових будинків загальною площею 58 тис.м²., 40 км. водогінних та 384 км. газопровідних мереж.

У районі діють 18 шкіл. З них 13 середніх загальноосвітніх шкіл, 5 неповних середніх, в т.ч. одна школа-інтернат. 7 дошкільних закладів, один із них знаходиться у відомстві агрофірми «Славутич» (с. Вищетарасівка).

В школах району навчається 4399 учнів, кожного року більш ніж 30% випускників вступає до вузів.

Колектив педагогів району складає – 435 чоловік. Серед них:

❖ Швігель Ніна Кононівна - заслужений вчитель України (Преображенська СШ). Вона є авторкою «Букваря» для першокласників та «Мої перші книги» для дітей 5 – річного віку. Також вона двічі нагороджена премією Сороса в галузі освіти.

❖ Ткачук Олександр Леонідович – вчитель математики Томаківської СШ №2, який є автором методики спірального навчання математики у сільських школах, двічі лауреат премії Сороса . А про його поетичні здібності знають і за межами нашого району, неодноразово його вірші друкувалися в періодичних виданнях України.

❖ Лавриненко Ліна Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи Томаківської СШ №1. Вона багато років працює над проблемами педагогізації та психологізації навчально–виховного процесу в школі.

Дві школи району працюють над експериментами.

Томаківська СШ №1 працює над експериментом всеукраїнського рівня

«Створення школи зміцнення здоров'я в системі неперервного валеологічного виховання та освіти». Учні цієї школи проводять значну роботу по чистоті довкілля, загартування юних організмів.

Кожного року підсумовуючи творчу працю юних обдарувань, яких в районі налічується 140 чоловік проводиться літературного–мистецьке віче «Собори наших душ», в якому зустрічаються поети, музиканти, прозаїки, художники та науковці.

В районі діє Професійно – технічне училище № 78 (на даний час Томаківський професійний аграрний ліцей), яке було створене 2 жовтня 1963 року. Протягом 70-80 років було побудовано молодіжний готель, громадсько–побутовий та навчальні корпуси, автотрактодром, стрілецький тир, спортивний майданчик.

За роки існування училище підготувало для народного господарства більше 15 тисяч кваліфікованих робітників, які працюють в різних галузях та сферах господарства Томаківського району.

В районі є 2 позашкільних закладів – Центр творчості молоді та Будинок школяра. В навчальних закладах району впроваджується комп'ютерна грамотність. Поробки учнів Центру творчості молоді та Будинку школяра з глини, соломи, дерева, паперу експонуються в обласному музеї ім. Яворницького м. Дніпропетровська.

При районному Будинку школяра працює багато гуртків. Він являється центром дитячої громадської організації КРОК.

Крок – це аббревіатура, від слів кмітливі, розумні, організовані, компетентні. До КРОКУ ввійшли понад 900 дітей та дорослих. Організація базується на 18 первинних шкільних об'єднаннях.

Медичне обслуговування району надають 27 лікувально–профілактичних закладів:

- одна центральна районна лікарня, с.Томаківка;
- сільська дільнична лікарня, с.Тарасівка;
- п'ять сільських амбулаторій, де працюють підготовлені лікарі загальної практики;
- 19 ФАПів та один оздоров. пункт при СПТУ – 78.

В них працює 68 лікарів та 287 середніх медпрацівників.

В районній системі охорони здоров'я працюють:

❖ Заслужені лікарі України: Анатолій Васильович Олійник – головний лікар Томаківської ЦРЛ, Антоніна Андріївна Піпич – лікар–терапевт та Катерина Мефодіївна Кондус – лікар – педіатр;

❖ кращі лікарі:

- Турчиненко Ніна Володимирівна – головний лікар Мирівської амбулаторії;

- Січкаренко Тетяна Миколаївна – головний лікар Чумаківської амбулаторії та багато інших.

Медичні працівники працюють над виконанням національних програм: «Діти України», «Планування сім'ї», «Здоров'я людей похилого віку», «Профілактики туберкульозу» та інші.

Результати виконання цих програм, показники, зменшення дитячої смертності в районі, інфекційної захворюваності, зменшення рівня смертності в працездатному віці від інфаркту міокарда та інсульту.

Під диспансерним наглядом знаходиться 11100 чоловік.

Приділяється увага медичному обслуговуванню ветеранів війни та праці.

Протягом 2000–2001 років в районі проводилась акція «Зір ветерана». 1933 чоловік безкоштовно отримують окуляри.

Незважаючи на скорочення ліжкового фонду, щорічно лікується в стаціонарних умовах понад 6500 чоловік, що складають 22% від всього населення.

Для задоволення духовних потреб населення в районі діє 45 закладів культури, а саме: 17 будинків культури та клубів; централізована бібліотечна система, яка включає в себе районні бібліотеки, 13 філіалів, 2 пункти видачі книг; дитяча музична школа з двома філіями; районний музей, районна картинна галерея з картинами та скульптурами Томаківських видатних діячів, 5 сільських музеїв. (див.додаток 5)

В 17 клубних закладах району діє 137 клубних формувань, з яких 95 колективів художньої творчості, 5 з яких мають звання «Народний» - це: фольклорно–етнографічний колектив «Грушечка» Преображенського СВК –

керівник Самчук О. І., агітбригада Вищетарасівського СВК – керівник Гульба А.Р., народний театр Вищетарасівського СВК – керівник Тищенко Г.А., духовий оркестр Томаківського РВК – керівник Дуденко С. В., ансамбль – народної пісні « Гарбузовський дивоцвіт», Михайлівського СВК – керівник Ворко В.Є. та інші.

Три колектива мають звання «зразковий»: хореографічний колектив «Райдуга» Мирівського СВК – керівник Молчанова Т.В., фольклорний колектив «Веселка» Володимирівського СВК – керівник Ганоченко І.П., фольклорний колектив «Веснянка» Зеленогайського СВК – керівник Коваль Л.Я.

Відомі також такі колективи, як «Надвечір'я» Михайлівського СВК, «Калинонько» Новонастасівського СВК, танцювальний колектив «Роксолана» РБК та вокальний ансамбль «Маківка» - РБК та інші.

Про високий рівень томаківських аматорів свідчить те, що колектив запрошується на обласні заходи та за межі області . народний ансамбль народної пісні «Гарбузівський дивоцвіт» двічі був учасником звітних концертів Дніпропетровської області у м. Києві, в 1990 році та в 2001 році, також 2001 році приймав участь у фестивалі національних культур в м. Севастополі та Всеукраїнському фестивалі козацької пісні в Нікопольському районі.

В централізованій бібліотечній системі в 2001 році налічувалося 13019 читачів, тобто 43,6% населення району, книжковий фонд складав 222493 екземпляри книг, книговидача – 265527.

В дитячий музичній школі навчається 175 учнів, працюють класи фортепіано, баяну, акордеону, гітари, домри, хорове та вокальне відділення, відділ образотворчого мистецтва.